tale n, sentetur, qui ad modũ prosera est statura inter Gigantes: nec qui ad modũ pusila inter Pygmeos.

His itaque prelibatis, huic 2° libro, in quo ad profusionẽ scribendi methodũ, superent cãe, finẽ aliqãdo imponamus: nec ẽẽ, par esset in hujusce rebus amplius immoraṙ: alioquin liber, pastremo in loco agens de monstro, in monstrũ proprie devenerit. Ne igitur tan fatali casu, adversã experiamur fortunã, quin potius supremo auxiliante fato, fortunatum habeamus finẽ; ad reliqua quę de phica restant, breviter pertractanda festinemus.

{1) de Ap. de 35.8}

LIBER IIIus ET Vus PHISICORUM.

Phy. precipue Recentiores usũ, iam obtinuit hos duos libros uno sub titulo explanare, eo qd in utroque eadem fere pertractabit Phus: egit ẽẽ, in 3° de motu, et infinito, et in 5° de motu, seu actiones proprietabus: eandem et nos, ut par est methodũ sequemur, quare sit.

DISPUTÃO Ia. DE MOTU, ACTIONE, et PASSIONE.

Sectio Ia. aliqua circa motum diseruntur.

Motũ definit Arles; actus entis in poã, pro ut in poã, quę defio, coiter a Phis recepta, nihil aliud dicit, quã qd motus est actio, sive exercitiũ, quo poã activa, sive agens movet passũ producendo aliqid in ipso, et passio, sive exercitiũ, quo passũ, seu poã pasiva, movetur ab agente aliquid recipiendo: lũ actus, idẽ est ac frã actuans, dois, ẽẽ actus coiter dicitur frã subti, qd infrat; cũ quo tam bene stat, qd n, sit ultima frã, eo qd relinquat subtũ capabile pro aliã.

Lũ entis in poã, ponitur, qa motus debet ẽẽ actus subti habentis poã ad ipsũ: additur reduplicão, pro ut in poã, ut denotetur qd motus n, est actus, sd vĩa ad tũ. Observa tam, qd agens apellatur etiã movens, seu mutans, eo qd ab illo provenit motus: passũ apelatur mobile, motũ seu mutatũ, qa in illo motus recipitur: unde motus potest considerari, tum active, tum pasive: hic vero precipue, sumitur motus, pro actione mutativa.

Hinc deduces 1°, qd ut detur proprie mutão eser. requiritur, privão fię in subto, qd dicitur mutari. 2°, ad oẽ motũ requiri, tũ a quo, ad quẽ, et subtũ cõe, ut diximus cũ de principiis. 3°, qd oĩ mutão est motus, n, aũm oĩs motus est mutão. Constat 1° qa oĩ mutão dicit subtũ recipere ab agente trũ quę n, habebat.

Constat 2°, qa modus ex conceptu suo mepho, solũ ẽ exercitiũ quo agens producit efectũ in passo, et passũ illũ recipit, hoc aũm, n, dicit eser. subtũ precedere in insti, sine tro: ut videre ẽ, in 1a. mundi conditione, in qua, in eodem insti reali creata fuit mãa, et ex illa educta frã.

Deduces 4°: qd, n, oĩs actio, ẽ, motus, nẽ motus est passio; datur aũm actio, quę passio n, est, nempe actio creativa. 5°: oĩs motus est actio, qa ex conceptu suo, ẽ, exercitiũ, quo agens in actu 2°, producit aliqid in passo, illud que active movet. 6°: qd actioni creativę ad summus solum improprie convenit ẽẽ motũ, convenit tam, proprie actioni eductivę, de cuius conceptu est ẽẽ motũ et ẽ cõa.

Motus dividitur 1°, in instantaneũ et succesivũ. 1us ẽ: cuius tũ 23. oẽs suas ptes, existit in insti, ut produõ lucis. 2us ẽ, cuius tũ 23 oẽs suas ptes, sd cũ ordine prioritatis n producitur in insti, 23 oẽs suas ptes, sd cũ ordine prioritatis et posterioritatis: hic motus succesivus, si ex sua naã nequeat ẽẽ simul, ut ẽ, motus localis in spatio divisibili, qui ex naã sua ẽ, succesiva acquisitio presentiarũ, dicitur succesivus per se.

Si vero, licet ex sua naã posit totũ ẽẽ simul, impediatur tam ab exco, nẽ simul existat in insti, ut produõ quatuor graduũ caloris l.g. quę licet posit tota simul ẽẽ, impeditur

exce, à nimia frigiditate subti, dîtur successivus per accidens.
Praeterea, motus, sive instantanei, sive successivi, alii sunt contra-
rii, alii non contrarii: contrarii sunt, quorum termini producti, oponuntur
inter se ut calor et frigus: non contrarii, sunt, quorum termini producti
non oponuntur, ut frigefactio, et dealbatio.
Qd si termini oppositi, oponan-
tur ex natura sua motus contrarii, dicuntur essentialiter contrarii; si vero
solus opponantur per accidens, ut evenit in motibus localibus
sursum et deorsum, qui solum oponuntur respective ad idem corpus,
quod nequit simul esse in duplici loco, motus dicuntur contra-
rii, per accidens.
Demum, motus, dividitur, in generatione, nutritione,
alteratione, et latione. 1us est, cuius terminus est forma substantialis. 2us:
cuius terminus est aumentum. 3us cuius terminus est, qualitas in subiecto. 4us
cuius terminus est praesentia: unde hic dîtur tantum ad ubi.

Sectio IIa. de motu sursum ~~et~~ et deorsum ~~et~~ ac de motu proiectorum.

Observa 1o: quod causa immeata motus violenti aut praeternaturalis
ut est motus rerum quae proiiciuntur, est qualitas quaedam dista à
gravitate et levitate, vocatur quae impulsus qui mobili impri-
mitur ab agente: constat, nam ipse praeexistente motu, aër, cir-
cunstans quiescit, et proiector aut distat, aut deficit: unde non
est alia causa talis motus nisi impulsus, productus in corpore à
motore extrinseco: quod autem, talis impulsus sit qualitas constat ex eo, quod
aliquando intenditur, aliquando vero remititur: videmus esse corpus se-
mius moveri in fine motus quam in principio.
Observa 2o, quod motus
violentus, ideo est vehementior in medio, quam in principio, et
fine, quia in partibus ~~proiecti~~, ~~[illegible]~~ sibi proximioribus producit pro-
iector impulsus magis intensus, quam in partibus remotioribus:
hic autem impulsus, atemperatur, impulsu partis remotioris in
principio motus, ne penetrentur partes proiecti, et inde motus
evadit remissior in principio.
Postea impulsus partis remotioris in-
tenditur ab impulsu partis proximioris, et sic motus velocior
est in medio, postremo tandem decrescit quia impulsus est, qualitas
defectibilis, et Deus paulatim cessat ab eius conservatione.
Cur autem
impulsus remitatur, praecipue cum Deus, se solo illum conservat, et
ipse suam conservationem petit, cur itaque, non cesset, totus simul, sed
paulatim, ideo est, quia sicut dantur qualitates, quae deficiente
causa 2a non exigunt conservationem v.g. lux, ita etiam datur qualitas,
quae deficiente causa 2a solum exigit conservationem, pro determinato tem-
pore, et talis est impulsus: item, inter gradus qualitatis, ali-
qui exigunt durare plusquam alii.
Insuper, ratio cur in vi-
ventibus motus vehementer est in medio, quam in principio
et fine, est quia in principio, non dum sunt atracti tot spiritus
vitales quod in medio. in fine vero spiritus minuuntur, quia
laxantur pori, et per illos spiritus exhalantur.
Observa 3o,
quod motus resilientiae, qua pila v.g. resilit, quando impetit in cor-
pus obsistens provenit ab impulsu proiicientis; experientia enim
constat, quod tanto maior est, resilientia pilae, quanto maior est
impulsus à proiectore impressus; quod si pila solum resilit
quando offendit in corpus durum, non autem, quando impingit in molle
ut in lanam, ideo est quia impulsus requirit tanquam conditionem
duritiem corporis in quod impingit aliud ut causet resilientiam.
sic, ut in speculo detur reflectio specierum, requiritur diafani-
tas, et opacitas à tergo et sic de aliis.
Observa 4o: quod si corpus
proiectus, pila v.g. per unum punctum suum, tangat unum punctum
corporis obsistentis, resilit immeate ad illud, in quo im-
pingit in obsistens. Si vero per plura puncta sui, tangat
plura puncta corporis obsistentis, quod evenit quando corpus obsistens

ea pte, qua tangitur è planus, tunc detinetur plusquam per inus-

terus, pro ut naturus fuerit, ut nè detur vacuus, äer vicinus

occupet illa puncta obsistentis, prius occupata à corpore pro-

iecto.

Observa 5.º qd naaliter n̄, potest idem subtus moveri motibus

ctrariis; potest tam, supnaaliter: hoc 2.º ctstat, q.ª nulla apparet

repugnâa. 1.º sequeret.ʳ subtus naaliter eê in duplici loco.

Hinc 6.º q.ᵈᵒ quando homo elevat ctraríe utramque manum,

dexteram v.g. versus oriente, et sinistram versus occidente, solum

datur motus ctrarius inadqte n̄ adqte, q.ª n̄, movetur ctraríe

Integer homo.

Sectio III.ª prosequitur materia præcedentis.

Observa 7.º, qd in diversis ptibus subti mobilis potest dari motus

ad opotus, sic lignus potest in una pte, recipere frigus, et

in alia calorem. 8.º qd q.ᵈᵒ Navis v.g. movetur versus oriente,

si tunc Nauta, movetur versus occidente, Nauta solus move-

bitur versus eum locum, versus quem fuerit validior conatus, et

velocior motus: qd si uterque conatus sit eque validus, et

motus eque velox, Nauta in nullam ptem movebitur, sd tem-

pore aliquo ctsistet in eodem puncto imaginario.

Observa 9.º, qd

hoc prologus: qid qid movetur ab alio movetur, n̄, intelligitur

ita ut debeat dari tate distio realis: sd v. distio realis, vel per

raôe moventis à mobile, q.ª idem potest, n̄, eê movens et mobile:

sic voluntas v.g. ctenus pducit volitione est movens, et ctenus

eam recipit est mota: unde sensus prologui est hic: qid qid

recipitur in passo, pducitur ab agente.

Decimo: qd levitas è,

caa motus sursus, et gravitas est caa motus deorsus: Raô est q.ª

Phus, lib. 4.º de Cœlo, vocat leve qd à medio tendit in superus;

grave autem, qd à supero tendit in medius; sd raô cur ita

moveantur, sunt levitas et gravitas: ergo. Qd autem, he sint

caê pruales, talis motus et n̄, generans, ctstat, q.ª sepe gravia

et levia moventur, dum generans aut distat aut, n̄, existit.

Sd obiter notabis: qd moveri ab inco, solus deorsus, l, solus sursus,

n̄, est proprius viventis, de cuius raôe est moveri ab inco pro-

gressive: unde, n̄, è, cur negetur gravia et levia, moveri ab

inca gravite, et levite. 2.º, qd gravitas et levitas, sunt

qlitates à substaâ distc: videmus eê, qd in hostia ctsecrata

ubi, n̄, manet substaâ panis, manet gravitas, et aqua, que

antea erat gravis, calefacta fit levis.

3.º, qd dicte qlites, solum

debentur corporibus, q.ᵈᵒ hec extrahuntur à centro, et hinc est,

qd in centro, gravia, n̄, gravitent: hac de caâ natatores im-

mersi fluminis undis, n̄, sentiunt aque pondus, qd sentirent

si aqua in amphoram clausam portarent, q.ª nimirum obtinet suum

centrum aqua, quam natator habet supra se.

Sed dices experiêa

ctstat, qd q.ᵈᵒ duo lapides, inequalis magnitudinis, descendunt

simul è turri, absque proiiciente extrinseco, pari motu descendunt;

sd si moverentur à gravitate inca, maior lapis, ut pote qui

maius habet gravitate descenderet velocior, quam alter: ergo, non

solus gravitas et levitas, sd etiam impulsus, quem inse producit

corpus est caa motus sursus et deorsus.

2.º: eo velocior movetur

lapis, quo vicinior est centro: ergo motus ille velocior provenit

ab impulsu, cum gravitas lapidis, n̄, augeatur ex vicinitate ad

centrum. Ad 1.º adsa experiêa de qua dubitat P. Honus,

neg min: maior lapis, maius habet gravitatem, dispersa tamen

in ptibus lapidis; he ptes gravitatis individualiter concurrunt

operantur extra proprius subtus, propterea que si manus su-

ponatur lapidi maiori, maius sentit pondus; si v. moveant

proprius subtus, ita divisiliter concurrunt, ut singule ptes gravitatis

moveat singulas ptes lapidis. Vnde est, qd mâr gravitas lapidis maris, habet plures ptes movendas, quas minor gravitas alterius, et sic quasi atemperantur, et in ordine ad proprium motum evadit equalis gravitati minoris, gravitas mâr. Ad 2m nos cos, quare ee, n, dicitur de gravitate idem qd de impulsu dicunt adversarii, nempe adigeu, dum lapis, vicinior est centro, q.a est dpleo corporis gravis, vt mus impulsus pducat penes centrum.

Sectio IV.a de actione et passione.

Actio in coi; defitur ab Arle: actus agentis vt agentis: clarius tam, et pro vt apprehendit eductivam et creativam, quam Phus, n, agnovit sic defiri potest: detrao absta, actualis et immeata, vt efectus oriatur immeate ab agente à quo est ipsa: dicitur detrao, q.a se ipsa detrat agens vt actu agat: absta, q.a nullus spectat ddiones: per ly actualis difert à detraoe absta, quam habet caa naria in actu, pximo ad operandum. Per ly immeata difert à Divino decreto, qd licet sit detrao vt efectus existat n, tamen est immeata. Vlma verba spfant, actione detraere efectum, n, vt cumque, sd ita vt detret etiam, orem à virtute, à qua est ipsa, x.a qua defione, passio potest sic defiri: detrao absta, actualis et immeata, vt efectus recipiatur in passo in quo est ipsa.

Actio dividitur 1°, in eductivam, et creativam. Eductiva est pdio rei, dependenter à subto presupposito. Creativa, pdio rei ex nihilo, quarum explicao habetur lib. 1°, disp.e 3.a, sec.e 2.a Dividitur 2° in 1° pductivam, quae est pdio rei, quae numquam extiterat: reproductivam, quae est, pdio rei, quae aliunde extitit, et immeate antea, n, existebat; et in conservativam, quae est pdio rei, quae immeate antea existebat.

3° in transeuntem et immanentem; transiens e; qua pducitur terus, n, manens in ipso agente, v.g. actio qua pducitur calor in ligno: immanens est, qua pducitur terus qui manet in ipso agente: sic actus vitalis v.g. intelco manet in intlu à quo pducitur. 4°, in emanaoem et eficientiam; emanao est actio, qua essa pducit suas paones rε, distas: eficientia est quelibet alia pdio. His ita prelibatis varias difultes, quae sub pfixo titulo dtinentur per varias dcluoes resolvemus. Dico igitur 1°: actio eductiva et passio, rε, identificantur. Ita Scotus et Nostri d.a Schotistas sap. moddi. Pb.: actus agentis et passi, est idem rε; sd actio eductiva, est actus agentis et passio actus passi: ergo. Mir est certa et mâr è, Phus, hic cap.e 3°, textu 18 aientis; actus moventis et mobilis unus ee actus sicut una est via, quae ducit à Thebis ad Athenas, ab Athenis ad Thebas: in quam rem, opportune facit illud festivum Hispani nostri Gongora.

Desde Sansueña à Paris,
Juró un medidor de tierra,
Que no avia un passo mas,
Que de Paris à Sansueña.

Dfr. passio est exercitium quo terus eductus, recipitur in passo; sd edio est rε, hoc exercitium: ergo. Mir dstat; exercitium, quo terus eductus recipitur in passo, est rε, exercitium medio quo pducitur dependenter ab eo, tanquam à subto presupposito; sd exercitium quo terus eductus dependet à passo, vt à subto presupposito est rε, edio: ergo.

Dico 2°: actio eductiva sub dceptu coi actionis dprehendentis etiam creationem distinguitur f.r à passione. Pb.: q.a sub tali dceptu est rao cois, et pcica; sd rao cois et pcica, saltem f.r distinguitur à dispali, qualis est dceptus passionis: ergo. = Dico 3°: actio eductiva vt talis, nec f.r distinguitur à passione. Pb.: qd nequit dcipi sine passione, nec f.r distinguitur ab illa; sd actio eductiva reduplicare vt eductiva, dcipi, n, potest sine passione: ergo. Mir pb.: actio eductiva vt talis est f.r edio; sd edio